

УДК 371(73)(093)+37.01(73)

Світлана Лук'янчук

Житомирський державний університет

імені Івана Франка

**РЕФОРМА АМЕРИКАНСЬКОЇ ШКОЛИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА
РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У
ДОСЛІДЖЕННЯХ ВЧЕНИХ США**

У статті проаналізовані дослідження американських учених у галузі реформування школи як важливої умови реалізації полікультурного виховання учнів. Відповідно до ідеї полікультурного виховання, реформа школи означає трансформацію навчального плану на полікультурних засадах, зміни у стилях і методах роботи вчителів, а також у цілях, нормах і культурі школи.

Ключові слова: полікультурне виховання, реформа школи, полікультурний навчальний план, культуровідповідна педагогіка, стилі навчальної діяльності.

Светлана Лукьянчук. Реформа американской школы как важное условие реализации поликультурного воспитания учащихся в исследованиях ученых США.

В статье проанализированы исследования американских ученых по вопросу реформы школы как важного условия реализации поликультурного воспитания учащихся. В соответствии с идеей поликультурного воспитания, реформа школы означает трансформацию учебного плана в поликультурный, изменения в стилях и методах работы учителей, а также в целях, нормах и культуре школы.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, реформа школы, поликультурный учебный план, культуросообразная педагогика, стили учебной деятельности.

Svitlana Lukianchuk. American School Reform as an Important Condition of Multicultural Education of Pupils in the Research of the American Scientists.

The article deals with the analysis of the research of the American scientists concerning the problem of school reform, which is considered to be an important condition of multicultural education of pupils implementation. According to the idea of multicultural education, school reform requires

multicultural curriculum transformation, changes in styles and methods of teaching, and also in school aims, norms and culture.

Key Words: *multicultural education, school reform, multicultural curriculum, culturally responsive pedagogy, learning styles.*

Постановка проблеми. Прагнення України гідно вступити в європейське і світове співтовариство значно актуалізує потребу цілеспрямовано готувати підрастаюче покоління до життя у культурно гетерогенному і мінливому світі. Вирішальна роль у вирішенні цього завдання належить полікультурному вихованню молодого покоління в стінах школи. В зв'язку з тим, що в українській педагогіці ця галузь знань почала розвиватись пізніше, ніж в країнах Заходу, вважаємо за доцільне вивчати напрацювання зарубіжних вчених в сфері полікультурного виховання. Особливий інтерес, на нашу думку, представляють теоретичні надбання американських освітян, які стосуються реформи школи як важливої умови ефективної реалізації мети полікультурного виховання.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз праць американських дослідників показав, що теоретико-методологічні аспекти полікультурного виховання вивчають вчені Д.Бенкс (J.Banks), Ж.Гай (G.Gay), П.Горскі (P.Gorski), К.Грант (K.Grant) та ін.; проблеми навчання і виховання представників етнорасових меншин аналізують дослідники Г.Ладсон-Біллінг (G.Ladson-Billing), Дж.Спрінг (J.Spring), К.Мвонга (C.Mwonga), Д.Равіч (D.Ravitch) та ін.; значення білінгвального навчання для полікультурного виховання учнів вивчають освітяни Р.Ворншоп (R.Wornshop), М.Казабон (M.Cazabon), Дж.Кроуфорд (J.Crawford), В.Ламберт (W.Lambert), Е.Ніколадіс (E.Nicoladis) та інші.

Дисертаційні роботи Я.Гулецької, О.Литвинова, М.Воловикової, О.Гаганової, Н.Зінгер, Ю.Манжосової та інших вчених свідчать про чималий інтерес українських та російських науковців до досягнень американської педагогіки в галузі полікультурної освіти і виховання. Окремих аспектів розвитку теорії і практики полікультурної освіти та виховання в США торкалися у своїх дослідженнях також такі вчені, як Я.Бельмаз, І.Гушлевська,

О.Джуринський, В.Жуковський, О.Заболотна, М.Красовицький, Т.Ліхневська, К.Рибачук, А.Сбруєва, М.Шутова та інші.

Проте, на нашу думку, дослідження американських освітян, які стосуються реформи школи відповідно до ідеології полікультурного виховання, вітчизняними вченими вивчені недостатньо. Тому **метою нашої статті** є проаналізувати теоретичні напрацювання американських освітян, які стосуються реформи школи як важливої умови ефективної реалізації полікультурного виховання.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХХ – початок ХХІ століття ознаменувався особливою актуалізацією досліджень таких американських вчених-мультикультуралістів, як Дж.Бенкс, П.Горскі, К.Грант, К.Слітер, Г.Ладсонг-Біллінг, Ж.Гай та багатьох інших. Дж.Бенкс, один з основоположників ідеї полікультурного виховання, висловив думку про те, що його реалізація можлива за умови повної реформи школи. В 1993 році ним було сформульовано п'ять вимірів (dimentions) полікультурного виховання, важливих для трансформації громадської освіти США в полікультурну. Це інтеграція змісту (content integration); процес конструювання знань (the knowledge construction process); подолання упереджень (prejudice reduction); педагогіка справедливості (an equity pedagogy); стимулювання розвитку культури та соціальної структури школи (an empowering school culture and social structure) [2, с.25].

В кінці 1980-х - на початку 1990-х років свої погляди на реалізацію полікультурного виховання представили дослідники К.Грант і К.Слітер. Аналіз теоретичних джерел і практики навчально-виховної діяльності дав їм можливість виокремити п'ять основних підходів до полікультурного виховання, які набули розвитку в американській школі: навчання представників різних культурних груп (Teaching the Exceptional and Culturally Different); людські взаємовідносини (Human Relations); вивчення окремої групи (Single-Group Studies); мультикультурна освіта (Multicultural

Education); соціальна реконструкція (Multicultural Social Justice Education) [8, с.63-83].

Найбільш всебічно і досконало американськими вченими-мультикультуралістами Дж.Бенксом, К.Грантом і К.Слітер досліджено проблему *трансформації навчального плану в полікультурний*. Навчальний план, який діє в основній масі шкіл, вчені називають євроцентристським, тобто таким, що відображає історію, культуру, цінності американського суспільства з позиції англomовних протестантів західноєвропейського походження середнього класу чоловічої статі. Євроцентристський навчальний план повністю ігнорує досвід, погляди і внески представників усіх інших етнічних, расових і культурних груп в становлення американської нації та в усі галузі знань.

Дж. Бенкс запропонував здійснити *поетапну інтеграцію полікультурного змісту* до навчального плану з метою його реформування в полікультурний. Під *інтеграцією змісту* вчений розуміє введення в навчальний план інформації, прикладів та фактів про різноманіття культурних, расових та етнічних груп для ілюстрації ключових концепцій, принципів та узагальнень з конкретного предмету чи дисципліни [3, с.4].

Всі педагоги-мультикультуралісти поділяють думку про те, що в зміст навчальних програм необхідно обов'язково включати інформацію про етнічну ідентичність, культурний плюралізм, нерівномірний розподіл ресурсів і соціальних можливостей та інші соціополітичні проблеми і явища, які виникли в результаті пригнічення етнічних, расових, культурних і соціальних меншин у складі населення протягом тривалого історичного періоду [3, с.4], [4].

Важливою складовою полікультурного виховання в дослідженнях американських педагогів є надання рівних освітніх можливостей представникам усіх етнічних, расових, культурних, мовних, релігійних гендерних та соціальних груп. Так, одним із вимірів полікультурного виховання Дж. Бенкса є *педагогіка справедливості* (an equity pedagogy), під

якою він розуміє використання вчителями в своїй роботі методів та прийомів, котрі сприяють покращенню академічної успішності учнів різного етнічного, расового та соціального походження [3, с.22]. Педагогіка справедливості існує тоді, коли шкільне середовище враховує, відображає й заохочує мовні і культурні прояви, які є важливими чинниками формування індивідуальної ідентичності й поведінки учнів.

У дослідженнях вчених К.Гранта і К.Слітер проблема надання рівних можливостей для отримання якісної освіти представникам етно-расових і соціальних меншин розглядається у підході *"навчання представників різних культурних груп"* (teaching the exceptional and culturally different) [9, с.67-68]. Освітняни розуміють проблеми і потреби учнів різноманітного походження і вважають завданням першочергової значущості підвищення рівня їхніх навчальних досягнень шляхом урахування особливостей стилів і мотивів пізнавальної діяльності, характерних для різних етнічних і культурних меншин.

Дослідники Ж.Гай, Г. Ладсон-Біллінг та інші звертаються до ідеї *культурно-відповідної педагогіки* (culturally relevant pedagogy), головною метою якої є заохочення етнічно-різноманітних учнів до досягнення академічної успішності, усвідомлення своєї культурної приналежності та прищеплення відчуття цінності і неповторності своєї особистості [5, с.127], [7, с. 221 – 245]. Для досягнення цілей культурно-відповідної педагогіки науковці дослідницьких центрів університетів проводять дослідження стилів навчальної діяльності у представників різних етнічних і расових груп. Так, ними було виявлено, що навчальні досягнення в учнів латиноамериканського походження значно кращі, коли процес навчання базується, перш за все, на основі стратегії співробітництва, а не змагання. Значно гірше латиноамериканці засвоюють новий матеріал в атмосфері, яка не співвідноситься з їхніми етнічними цінностями [1, с.96].

Для пізнавальної діяльності учнів афроамериканського походження характерним є краще розвинене візуальне сприйняття навчального матеріалу,

ніж вербальне; висновки робляться на основі здогадок і припущень, а не формальної логіки; зосередження уваги на людині і взаємовідносинах між людьми; здатність займатися одночасно кількома видами діяльності; краще розвинені навички невербальної комунікації [8]. Тому в роботі з учнями афроамериканського походження вчителям необхідно активніше використовувати невербальні способи комунікації (міміка, жести, рухи, зоровий контакт), використовувати такі форми і методи навчальної діяльності, які включають ігри, активні рухи, музику, пісні та поезію.

Аналіз теоретичних напрацювань передових американських педагогів-мультікультуралістів показав, що важливою умовою ефективної реалізації полікультурного виховання є докорінні зміни в організації діяльності та культурі школи. На думку Дж. Бенкса, школа – це соціальна система, яка має свої норми, цінності, надає статуси і ставить цілі [3, с.22]. Кожна школа має як офіційну програму, так і неофіційну. Підручники, посібники, дошки оголошень, програми навчання і плани уроків, позакласні заходи, робота з батьками – все це відображає *офіційну програму* навчально-виховної діяльності школи. *Неофіційну програму* (приховану, латентну) Дж. Бенкс визначає як таку, якої "жоден вчитель не навчає, але всі учні вивчають". Це важлива частина культури школи, яка проявляється в ставленні до учнів як до людей, представників тієї чи іншої статі, школярів із спеціальними потребами та учнів, які відносяться до різних релігійних, культурних, соціальних, расових та етнічних груп. На думку Дж.Бенкса, слід більше уваги приділяти саме неофіційній програмі роботи школи та властивим їй нормам і цінностям, як важливому елементу загальної культури школи, яка є вагомим чинником формування полікультурної особистості [3, с.23-24].

Теоретики ідеї полікультурного виховання вказують на особливу роль і відповідальність, яка покладається на вчителів у роботі з учнями різноманітного походження. Так, дослідник П.Горскі (Paul C.Gorski) на перше місце у своїй теорії полікультурного виховання ставить *"зміну особистого ставлення вчителя до культурного різноманіття"* (the transformation of self).

Першочерговий обов'язок кожного педагога виявити і проаналізувати вплив проявів власної етнічної ідентичності, своїх упереджень та переконань на стосунки з колегами, а також на процес навчання та соціалізації учнів [6].

Дж.Бенкс наполягає на потребі розробки та впровадження нових проектів, курсів і навчальних програм на допомогу вчителям. Вчений окремо підкреслює необхідність створення ефективних програм розвитку персоналу (staff development programs), які б охоплювали педагогів-консультантів, бібліотекарів, кухарів, водіїв шкільних автобусів, інших працівників школи. Метою таких програм є підготовка кваліфікованих співробітників полікультурного закладу освіти [2, с.27].

Американські освітяни вважають, що в кінцевому результаті полікультурне виховання покликане шляхом зміни шкільного середовища посприяти трансформації американського суспільства в суспільство соціальної справедливості і рівності [6].

Висновки. Результати дослідження дозволяють нам зробити висновок, що американські дослідники-мультикультуралісти досягли консенсусу в питанні про те, що успішна реалізація полікультурного виховання можлива лише за умови повної реформи школи. Відповідно до ідеї полікультурного виховання, реформа школи вимагає здійснення змін у трьох напрямках: 1) у змісті навчання - трансформації навчального плану в полікультурний; 2) у практиці навчально-виховної діяльності - зміни у стилях і методах роботи вчителів; 3) у шкільній політиці - зміни в цілях, нормах і культурі школи. Реалізація шкільної реформи сприятиме значним позитивним соціальним змінам в усьому суспільстві, тобто досягненню основної мети полікультурного виховання – трансформації американського суспільства в суспільство соціальної справедливості і рівності.

Перспективою подальших наукових пошуків вважаємо аналіз програм полікультурного виховання, які використовуються педагогами в школах США.

Список використаної літератури:

1. Литвинов О.І. Освіта представників етнічних меншин у школах США та їх успішність / О.І.Литвинов // Освіта на Луганщині (науков-методичний журнал). – Луганськ.: ВКФ "Знання". – 2004. -№1(20). – С. 93 – 98.
2. Banks, J.A. Multicultural Education / James A. Banks // Education as an Agent for Change. - 1997. – P. 22 – 28.
3. Banks, J.A. Multicultural Education: Characteristics and Goals / Ed. by James A.Banks, Cherry A. McGee Banks // Multicultural Education: Issues and Perspectives. – 2007. - 6th edition. - John Wiley and Sons, Inc. – 480 p. Pp.3-30
4. Gay, Geneva. A Synthesis of Scholarship in Multicultural Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/leadrsdp/le0gay.htm>
5. Gay, G. Culturally Responsive Teaching: Theory, Research, and Practice / Geneva Gay – 2nd ed. – New York: Teachers College Press, 2010. – 290 pp.
6. Gorski, C.Paul. The Challenge of Defining "Multicultural Education" [Електронний ресурс] / Paul C. Gorski // EdChange, 2010. – April 14. – Режим доступу до журн.: <http://www.edchange.org/multicultural/initial.html>
7. Ladson-Billing, G. Culturally Relevant Teaching: Theory and Practice / Gloria Ladson-Billing // Multicultural Education: Issues and Perspectives. - 6th ed. - Ed. by J.A. Banks, Ch. A.McGee Banks. – John Willey & Sons, Inc., - 2007. – Pp. 221 – 245.
8. Mwonga, C. Multicultural Education: New Path Towards Democracy [Електронний ресурс] / Caroline Mwonga // Re-envisioning Education and Democracy. – 2005. - December 15. – Режим доступу до джерела: http://www.edchange.org/multicultural/papers/chang_dodd.html
9. Grant C., Sleeter C., Race, Class, Gender and Disability in the Classroom / Carl A. Grant, Christine E. Sleeter // Multicultural Education: Issues and

Perspectives. – 2007. - 6th edition. - John Wiley and Sons, Inc. – 480 p. - Pp.63-83 C. 68.